

АНАЛИЗ НА ПРЕПОДАВАНЕТО НА ОСНОВНИТЕ ЦЕЛИ НА БАСКЕТБОЛНАТА ИГРА В НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ОСНОВНАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН

Милена Алексиева

Игрите с топка и по-специално спортните игри се радват на изключителна популярност сред децата от всички образователни степени. Една спортна игра става толкова по-любима за учениците, колкото повече те усвояват техниката на игра и тактическите действия. Интересът към преподаването на основните цели на баскетболната игра в началния етап на основната образователна степен бе провокиран от проведено анкетно проучване сред момчета и момичета от четвърти клас с цел събиране на информация относно популярността на баскетбола, интересите и мотивацията за участие в организиран учебно-тренировъчен процес (1).

В България съществуват две основни форми за изучаване на баскетбол – доброволна и задължителна. Доброволната се осъществява от БФБ, баскетболните школи и баскетболните клубове. Задължителната форма се осъществява от МОН в средно-образователните училища по държавни образователни изисквания (стандарт) за учебния предмет Физическо възпитание и спорт, в частност спортни игри – баскетбол, утвърдени от Министерството на образованието и науката, съгласувано с държавния орган – Агенцията за младежта и спорта.

Подвид на задължителната форма се явява задължително-избираемата подготовка, която също се осъществява по учебни планове, утвърдени от министъра на образованието и науката, съгласувано с председателя на ДАМС. Учебното време, определено за задължителноизбираема подготовка в началния етап на основната образователна степен, може да се използва и за постигане на общообразователния минимум.

В българското училище съдържанието на минибаскетбола е много близко до това на подвижните и спортно-подготвителните игри и обучението започва в четвърти клас като общо задължителна подготовка по предмета “Физическо възпитание и спорт” (6). Учебното съдържание, застъпено в програмите, предвижда усвояване на знания и умения на базисно равнище. Стандартите, които се преследват се обуславят от учебното съдържание: баскетболен стоеж, придвижване в баскетболен

стоеж, хвърляне и ловене на топката от гърди на място и в движение с две ръце, водене на топката, стрелба в кош с две ръце от място, индивидуални тактически действия, учебна игра. Известно недоумение буди обстоятелството, че само ловкостта е показано да се развива чрез специфичните средства на баскетбола, а издръжливостта – чрез лекоатлетически упражнения. Издръжливостта в тези занимания би могла да се развие и с редица баскетболни упражнения, както за обща, така и за специална издръжливост.

Новите Държавни образователни изисквания следват зародилите се вече тенденции по отношение на спортните игри в различните образователни степени. В графата “Стандарти в резултат на обучение на учениците” виждаме, че се предявяват изисквания към учениците в края на началния етап на основна образователна степен – да знаят правилата и основите на техниката, да разбират основните тактически действия на една от спортните игри. Завършващите етапа ученици трябва да могат да изпълняват основните технически действия с топка: ловене, подаване, спиране и пивотиране, водене, стрелба и др. от подвижните и спортно-подготвителните игри, както и от една от спортните игри. В условията на учебна игра в рамките на класа ученикът е задължен да притежава способности за осъществяване на индивидуални тактически действия и групови взаимодействия. В резултат на осъзнатата необходимост от съвместни действия за постигане на отборен успех учениците трябва да могат да преценяват своя личен принос.

През първото възлово ниво (1-ви клас) учениците се занимават с упражнения от областта на игрите и гимнастиката, като при изготвянето на учебните програми предпочитаното съотношение е 2:1 в полза на игрите. При наличие на условия (материално-техническа база и спортен педагог, учител по физическо възпитание по вид спорт) се допуска даже в това ниво включването на елементи от спортните игри във варианта им “мини” (минибаскетбол, минихандбал, минифутбол). Учебният материал по тези дисциплини може да заеме от 20% до 35% от обема (2).

В държавните стандарти се обръща съществено внимание на творческата свобода на спортния педагог при разработването на учебното съдържание и неговата реализация. Успоредно с това обучението трябва да стимулира и творческата активност на учениците (7).

Държавните стандарти в началния етап създават предпоставки за работа за подобряване и усъвършенстване на спортно-техническата подготовка на учениците, но за съжаление наблюденията показват, че тя не е на необходимото ниво, за да се пристъпи към овладяване на учебния материал в V клас. Вероятна причина за това е, че в I–IV клас предметът

физическо възпитание и спорт се преподава от начални учители, които осъществяват обучение по всички учебни предмети от учебния план. Малка част от тях притежават спортно-педагогическа специализация. Подготовката си те са получили в разнообразни курсове и програми за квалификации и усъвършенстване, които в повечето случаи са краткотрайни и следователно не получават задълбочена специализирана подготовка. В своята педагогическа дейност началните учители се ограничават до решаване на образователните задачи само до овладяване на основното звено от техниката на физическите упражнения. При спортно-подготвителните упражнения, особено за баскетболните елементи от техниката, трудно може да се постигне такава подготовка.

Спортните игри влизат в тази категория дисциплини, при които е сложно да се постави точна количествена оценка на координационните възможности при работа с топка, както и при изпълнение на тактическите действия. В дискусиите за Държавните образователни изисквания съвсем основателно се поставя въпросът до каква степен може да се стандартизира обучението по различните спортни дисциплини, за да се поставят единни изисквания. Ясно е, че стандартът трябва да бъде измерител на крайния резултат от работата по съответната учебна дисциплина. В много от случаите се наблюдава голяма доза субективност при тяхното измерване (2).

Началното обучение и усъвършенстване на техниката на баскетболната игра е един продължителен и трудоемък процес. Освен това той е труден и за предварително точно планиране поради различията в методично отношение, в условията за провеждане на занятията, в двигателните възможности и индивидуалните особености на занимаващите се с еднаква възраст. Въпреки наличието на програмен материал, налице е голямо различие в подхода към избирането и последователното прилагане на подходящи форми и средства за обучение и по-нататъшно усъвършенстване (4).

При началното обучение по баскетбол основно внимание трябва да се обръща на разностранната физическа подготовка, посредством разнообразни подвижни игри, щафети, елементи от гимнастиката, леката атлетика и други видове спорт. “Това богатство от средства трябва да се дозира много внимателно, като се комбинира с изучаването на определен обем умения и навици от баскетболните сръчности” (3). Препоръчително е едно упражнение да не трае повече от 5–6 минути, след което

да се промени неговата структура или да се даде упражнение, противоположно на първото, за да се поддържа интереса у децата. За усвоилите основните технически сръчности на играта да се включват упражнения, които изискват внимание, ориентация, съобразителност и зрителна памет. Изучаваните технически похвати задължително да се обединяват в съчетания. Относно формирането на тактически умения изискването е да се изучават индивидуалните тактически действия за избор на място в защита и в нападение.

За повишаване ефективността на началното обучение по баскетбол в началния етап на основната образователна степен е необходимо да се търсят възможности за урок с повече перспективи. Баскетболът не може да се ограничи само в упражняването и тренирането на баскетболното протичане на движението. Движението, играта и спортът в часовете по физическо възпитание и спорт в училище трябва да са подредени по модела на педагогическите перспективи. Необходимо е урокът по баскетбол да се организира целево към педагогическите аспекти (спортно-практически и спортно-теоретични части, различни методи за самостоятелна работа) и да се предложат теми, които ги засягат.

За да не се превръща заниманието по баскетбол в еднообразна дейност, отегчаваща и демотивираща учениците, предлагаме някои възможности за повишаване ефективността на обучението по баскетбол в началния етап на основната образователна степен.

Стремеж да се опита, разбере и оцени постижението

Една от важните задачи се състои в това готовността за учене и постигане на успехи да се поощри, да се развие позитивно отношение към спазването на правилата на играта и към дисциплината, да се постави изискване за постижения и да се подобри собственото умение за постижения. Постижението зависи от индивидуалните предпоставки на всяко дете. Опитът от персоналният подход има преимущество пред сравнението с успехите на другите. Постижението в групата трябва да се разбира като устойчива част от възприемането на постиженията. Радостта от движението, от постижението, забавлението по време на урока по баскетбол се постига, ако той е многообразен и ориентиран към постижения, може и трябва да бъде интензивен и вискателен, както към постижението на всеки един ученик, така и към класа като цяло.

Да се подобри възприятието на сетивата, изживяването на движението и опита за тялото да се разширят

Чрез разнообразни задачи за движение и чрез многообразен контакт на всички сетива трябва да се подобри способността за възприемане, да се

поощрява изострянето на сетивата и способността за учене като цяло. Да се оценяват собствените способности на тялото за постижения е от значение за развитието на представата за тялото и себе си, за мястото им в пространството, както спрямо съотборниците и опонентите, така и спрямо топката. Способността за разтоварване и изпитване на удоволствие във връзка с движението също се причисляват към тях.

Изразяване чрез тялото, изобразяване на движенията

Урокът по баскетбол допринася да се разшири индивидуалния репертоар от движения. Той трябва да е така структуриран, че да води до изпробване възможностите за изразяване на тялото. Обучаваните да възпроизвеждат движението, да се изразяват чрез движението, чрез движението да комуникират с другите участници в играта е една от основните цели на урока по баскетбол.

Подтикване към здравословен начин на живот

Една от основните функции на баскетболната игра е оздравително-реабилитационната. От нея произтича целта да се разбере здравето като действащи съвместно психически, физически, социални и екологични фактори и да се покаже връзката между спорта и здравето на учениците. Да се чувстват тонизирани, във висока степен да развият двигателната си активност е една съществена цел на урока по баскетбол в началния етап на основната образователна степен, ориентиран към здравето на учениците. Подобряването на физическата дееспособност, на специфичната работоспособност и на психофизическата способност са в неразривно единство и трябва да се подредят в тази зависимост. Естествено е, че практикуването на баскетбола само под компетентното ръководство на спортен педагог, ще доведе до положителни здравни резултати.

Рискуване и поемане на отговорност

Възприемането на индивидуалните възможности и техните граници в непрекъснато променящи се ситуации е важен опит за учениците от началния етап на основната образователна степен. Реалистичния анализ на предстоящата ситуация, личните възможности за справяне с нея, осъзнатите решения, приемливото рискуване трябва да се доразвият до обективна самооценка. Имайки ясна представа за собствения опит и възможности, контролирайки по този начин успеха и загубата, се способства за укрепване самоувереността на децата. Чрез урока за начално обучение по баскетбол учениците могат да се научат да се изправят срещу страховете си, да ги победят и да поемат отговорност за себе си и другите от колектива.

Работа в екип, зачитане на правилата

Урокът по баскетбол е най-доброто място, в което учениците могат да се научат да работят в екип в началния етап на основната образователна степен. За да бъде изпълнена тази цел, е необходимо заниманието да бъде така планирано, че да се обръща внимание точно на този аспект от играта и участниците в него сами да се окуражават и да си сътрудничат. Друг много важен възпитателен аспект, произтичащ от баскетболната игра, е зачитането на правилата. По този начин учениците свикват да спазват правила, които благоприятстват съвместния им живот с другите. Това е и една от социалните цели, която би могла да бъде постигната чрез средствата и методите на урока по баскетбол в основната образователна степен.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Алексиева, М.* Анкетно проучване относно баскетболната игра сред 10–11-годишни ученици. Унив. изд. "Св. св. Кирил и Методий", 2007.
2. *Базелков, Ст.* Модели за интензифициране на обучението по спортни игри на ученици от основна образователна степен. Дисертационен труд. Шумен, 2006.
3. *Кирков, Др.* Да играем баскетбол. С., МиФ, 1985.
4. *Пелтеков, В.* Ръководство за упражнения по баскетбол. С., МиФ, 1990.
5. *Учебни програми* за задължителна подготовка I, II, III, IV клас, МОН, С., 2004.
6. *Цветков, Вл.* Баскетбол – методика на преподаването. С., НСА, 1991.
7. *Цветков, Вл. и кол.* Баскетбол. Учебник за студентите от НСА. С., ТИП – ТОП ПРЕС, 2005.

АНАЛИЗ НА ПРЕПОДАВАНЕТО НА ОСНОВНИТЕ ЦЕЛИ НА БАСКЕТБОЛНАТА ИГРА В НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ОСНОВНАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН

МИЛЕНА АЛЕКСИЕВА

Резюме

Игрите с топка и по-специално спортните игри се радват на изключителна популярност сред децата от всички образователни степени. В българското училище съдържанието на минибаскетбола е много близко до това на подвижните и спортно-подготвителните игри и обучението започва в четвърти клас като общо задължителна подготовка по предмета “Физическо възпитание и спорт”. За повишаване ефективността на началното обучение по баскетбол в началния етап на основната образователна степен е необходимо да се търсят възможности за урок с повече перспективи. За целта не е достатъчно само да се развива разностранната физическа подготовка, посредством разнообразни подвижни игри, щафети, елементи от гимнастиката, леката атлетика и други видове спорт, както и специфичната работоспособност чрез средствата на баскетболната игра. За да се постигне разнообразие в урока по баскетбол предлагаме в различни занимания да се акцентира върху стремежа към постижение, да се подобри възприятието на сетивата, изразяването чрез тялото, подтикване към здравословен начин на живот, рискуване и поемане на отговорност, работа в екип и зачитане на правилата.

ANALYSIS OF EDUCATING THE BASIC AIMS OF THE BASKETBALL GAME AT THE PRIMARY SCHOOL AGE

MILENA ALEKSIEVA

Summary

The games with ball and in particular the sport games are very popular among children of all ages. In Bulgarian schools the content of minibasketball is very closely related to the mobile and sport-preparatory games and the education starts at the fourth grade as a compulsory preparation for the discipline Physical education and sports. To increase the efficiency of the education in basketball at the primary school age, it is necessary to observe options for lessons with more perspectives.